

культура

К...

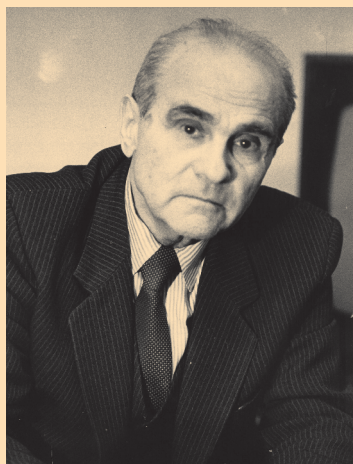
щоп'ятниці

всеукраїнський тижневик 2010 р.

і життя

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА

Художник науки
Григорій Логвин

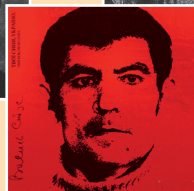
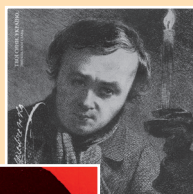
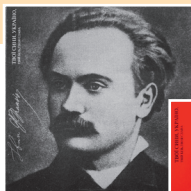
стор. 7-10

Громадянин світу

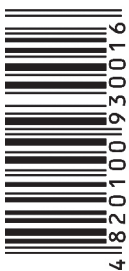

стор. 11

Поетичний
триптих

стор. 12

«Парад надій»

стор. 3

головний редактор журналу
«Музика», редактор
однойменної рубрики
Ольга ГОЛИНСЬКА

опера

■ СВІТОВА ЗІРКА ВОКАЛУ

Мабуть, якби Єлизавета Чавдар могла хоч трохи економніше витратити свій надзвичайний талант, на кілька градусів знизити жар творчого горіння, сьогодні ми б вітали живу легенду із 85-річчям.

За неповні 65 літ життя Єлизавета Чавдар увійшла в історію культури, створила власну епоху, відкрила учням шлях у майбутнє. Україна і світ із вдячністю згадують видатну співачку, педагога, яка відшліфувала голоси таких артистів, як Анатолій Солов'яненко, Вікторія Лук'янець і багато інших.

Щаслива випадковість привела юну одеситку на сцену, бо ж готувала вона себе до зовсім інших справ – вивчала філософію в університеті. Якось повз вікно, із якого лунав голос неймовірної природної краси, проходила викладачка Одеської консерваторії Ольга Асланова. Вона знайшла володарку цього голосу – і запалила одну із найяскравіших світових зірок вокалу.

Після скороченого курсу навчання в консерваторії Єлизавета Чавдар – солістка столичної опери. Згадують, що після виконання нею коронних лірико-коломоратурних партій (а їх було близько двадцяти), особливо Джильди в «Ріголетто» Джузеппе Верді, захоплені шанувальники зривалися із місць і бігли до рампи. «Коли вона співала каватину Людмили в «Руслані і Людмили» Михайла Глинки, люди... забували про все на світі», – наголошує головний хормейстер театру Лев Венедиктов, ровесник, колега і друг співачки. Ці його слова увійшли до книги спогадів про Єлизавету Чавдар «Життя, віддане мистецтву», що їх дбайливо збирила і підготувала до публікації вчителька київської дитячої музичної школи № 21 Лідія Павлюк. Залишилося тільки віднайти кошти на друк видання.

Талант співачки був гідно оцінений при житті. Звання народної артистки України у 26 років, а через рік і СРСР – факт неабиякий.

Для прийдешніх поколінь головне – не забути, хто творив славу нашої держави.

Національна опера України присвятила Єлизаветі Чавдар виставу «Бал-маскарад» і прекрасну фотовиставку, яка ілюструє її життя і творчість.

Лариса ТАРАСЕНКО

■ ПРОБЛЕМИ МУЗИЧНОЇ РЕЖИСУРИ

У Національній музичній академії України відбулася науково-практична конференція «Сучасний музичний театр: проблеми режисури (до 170-річчя із дня народження Петра Чайковського)». У ній взяли участь театральні діячі, викладачі мистецьких закладів, асистенти-стажисти й магістранти із України (Київ, Харків, Одеса, Дніпропетровськ, Суми) та Росії (Москва, Санкт-Петербург).

Розглядалися питання розвитку музичної режисури і проблеми сучасного музичного театру, а також проводилися майстер-класи народних артистів України Лариси Кадирової, Володимира Лукашева, Юрія Чайки та інших відомих митців.

«Алеко» знову в Києві

Лариса ТАРАСЕНКО

Національна опера України представила прем'єру опери «Алеко» Сергія Рахманінова. У Києві це вже четверта постановка

Вперше чудовий твір тут почули 18 жовтня 1893 року. За диригентським пультом стояв автор.

У лютому 1937-го диригент Володимир Йориш, режисер Олександр Колодуб і художник Григорій Кігель запропонували слухачам іншу інтерпретацію опери. Співали справжні зірки – Оксана Петрусенко, Андрій Іванов, Михайло Донець.

Утретє в театрі до «Алеко» звернулися 1961 року. То був потужний творчий колектив: диригент Костянтин Сімеонов, режисер Ірина Молостова, художник Федір Нірод, хормейстер Лев Венедиктов, артисти Лілія Лобанова, Таїсія Пономаренко, Микола Ворвулев, Микола Кондратюк, Володимир Тимохін та інші.

І ось музика великого Рахманінова знову зазвучала на столичній сцені. Своє прочитання партитури подав головний диригент Володимир Кожу-

хар. Цікаві декорації із використанням інтерактивних технологій виконала Марія Левитська.

Драматичну концепцію вистави вперше довірили головному режисерові Театру на Подолі Віталію Малахову. Він змінив лібрето шляхом перестановки музичних номерів, перетворення суто оркестрових фрагментів на мімічно-танцювальні сцени, де оповідається передісторія головного героя й тим самим мотивуються його подальші вчинки.

Партію Алеко у першій виставі блискучо заспівав Тарас Штонда, а у другій досить впевнено виступив дебю-

тант Ігор Євдокименко. Драматичне сопрано Оксани Крамарєвої якнайкраще пасує до партії Земфіри, особливо в дуетах із Молодим циганом (Дмитро Кузьмін) і Старим (Сергій Магера).

Пристрасна Ірина Даць задавала тон у другому показі разом із Олександром Гурцем і Андрієм Гонюковим. Об'єднала обидва спектаклі Алла Позняк (Стара циганка), чия роль стала центральною завдяки режисерському вирішенню: вона потрактована як алегорія долі – неможливої та жорстокої.

Фото Олександра ПУТРОВА

Дежавю в Національній опері

Серед низки цьогорічних ювілейних дат помітно вирізняється 170-річчя від дня народження Петра Чайковського. Проводяться наукові конференції, звучать твори різних жанрів...

От і головний диригент Донецького театру опери та балету Василь Василенко реалізував у Києві цікавий проєкт – виставу «Євгеній Онегін» за участю всесвітньо відомого українського баса Анатолія Кочерги, соліста Нової опери Росії баритона Віталія Білого й провідних артистів столичної опери.

Йшла на спектакль, як на зустріч із старим другом, – адже твір із дитинства знаю напам'ять. І від перших зву-

ків оркестру відчула якесь дежавю із часів мого студентства, коли часто відвідувала репетиції й вистави. Так це ж та сама постановка 1983 року! Ті ж декорації, костюми, мізансцени... Однак, якщо тоді усе сприймалося свіжо, то зараз, у 2010-му – щонайменше архаїчно.

Сприкрило й те, що досвідчений диригент Ва-

силь Василенко не зміг упоратись із київським оркестром. Складалося враження, що спів хору, солістів і гра музикантів були автономні. Усе розповзалось, лише іноді збираючися до купи. Можливо, далися ознаки хвилювання й недостатня кількість репетицій?

«Нафталінну» сценографію й застарілу режисуру врятували тільки чудові голоси. То був зірковий склад солістів Національної опери – Тетяна Ганіна (Тетяна), Дмитро Попов (Ленський), Тетяна Пімінова (Ольга), до яких долучилися гості – Віталій Білий (Онегін) і неперевершений Анатолій Кочерга (Гремін).

За іронією долі пан Кочерга повернувся на рідну сцену після 20-річної перерви у партії, із якої розпочинав кар'єру. Найкоротша в опері роль цього вечора стала центральною. Навіть важко сказати, хто більше чекав на ті хвилини – публіка, яка знову почула свого кумира, чи сам герой. Видавалося, що Майстер ностальгічно вдихав запах СВОГО театру і з сумом дивився у залу, звідки лунало шалене «браво».

Керівництво Національної опери, на відміну від багатьох антрепризів світу, не поспішає запрошувати Анатолія Кочергу на роботу.

І справді, немає пророка у власній вітчизні.

Ольга ГОЛИНСЬКА
Фото Романа РАТУШНОГО

письменниця,
редактор рубрики
«Сучасна музика»,
«Хореографія»
Наталія ЗІНЧЕНКО

хореографія

■ ТАНЦЮВАЛЬНИЙ МАРАФОН ТЕРНОПОЛЯ

Танцювальна олімпіада в цьому місті відбулася вже вчетверте. Понад п'ять тисяч учасників – із України, Білорусі, Росії, Молдови, Чехії, Німеччини, Єгипту та Канади – змагалися у популярних видах танцю. У певних категоріях за першість боролися півтори сотні учасників. Загалом на олімпіаді розіграно 350 кубків у різних номінаціях та 1350 медалей.

Марафон тривав вісім днів. Тернополяни побачили танці у стилі хіп-хоп, диско, техно, хаус, брейк-данс, стріп-шоу, сальса, фламенко, танго, народні танці... Вперше в Україні відбулися змагання із твірлінгу та мажореток, отже, чемпіонат світу із танцю живота – belly-dance, що зібрав учасників із десяти країн.

Ця олімпіада – наймасовіші танцювальні регіони в Україні. Торік до Тернополя приїздив навіть представник Книги рекордів України. На жаль, у ній немає такої графи, як «танцювальне дійство»...

■ «ARTВЕСНА-2010»

У Палаці культури «Більшовик» пройшов ювілейний X міжнародний фестиваль мистецтва «ArtВесна-2010».

Виступили учасники із України, Росії, Білорусі, Молдови, Польщі, Угорщини, Румунії, Італії, Литви, Латвії, Казахстану, Естонії, Сербії. Серед номінацій у хореографії – джаз, модерн, контемпорарі, шоу-денс; сучасний спортивний танець (хіп-хоп, диско, техно, фанкі тощо); сучасний естрадний танець; фолк (народний та стилізований народний танець); східний танець (белі-денс); дитячий та сюжетний танці.

Танцюристи змагалися у таких вікових категоріях: діти – 3–5 років; ювенали-1 – 6–8 років; ювенали-2 – 9–11 років; юніори-1 – 12–13 років; юніори-2 – 14–15 років; молодь 16–18 років та дорослі. Переміг «Парадокс» з Чернігова.

Фото Миколи ЗАВГОРОДНЬОГО

У стандарті найкращими були москвичі, а в латині — кияни

Наталія ЗІНЧЕНКО

У Київському палаці спорту відбулися XXI міжнародні змагання зі спортивних танців «Парад надій-2010»

На турнір з'їхалося майже 900 пар із Грузії, Молдови, Білорусі, Канади, Німеччини, Польщі, Румунії, Росії та України. У програмі – Кубок світу IDSA (за версією Міжнародної асоціації спортивного танцю) у різних вікових категоріях, а також чемпіонат України в програмі «формейшн» (командні виступи) із латиноамериканських танців та відкриті змагання на кубок компанії «Фокстрот». Від наймолодших «ювеналів» до «сеньйорів».

У складі міжнародного журі: Ліндсей Хіллер (Англія), Стівен Ханнах (Шотландія), Герд Вайзенберг (Німеччина), Стефан Осенкоп (Німеччина), Серена Лекка (Італія), Алаїн Мілет-

те (Канада), Ендрю Сінкенсон (Англія), Ханнес Емріч (Англія), Єгор Вишегородцев, Сергій Рюпін і Владислав Бородінов (Росія).

Наймолодшими конкурсантами були діти – дев'ять пар у віковій категорії «Бєбі». Для одних ці змагання далеко не перші, як-

от для Павла Журавльова та Анастасії Лемешко із Києва, котрі тренуються у відомого тренера Валентини Федорчук у центрі «Спорт-данс». Інші були не такими впевненими.

Втім, усім маленьким учасникам подарували м'які іграшки та сертифікати на відпочинок у аквапарку «Острів скарбів» на Азовському морі.

У «латині» серед дорослих найкращими були Дмитро Влох і Катерина Ваганова («Динамо», Київ). Два перших місця в «стандарті» – основному турнірі за дорослою програмою та змаганнях на кубок «Фокстроту» – посіли москвичі Олександр Воскальчук і Марина Альошина.

До речі, коли при виконанні повільного вальсу раптово зупинилася музика, лише вони продовжили танець... Ця пара вже втретє везе із Києва золоті медалі.

На знімку: танцюють
Олександр Воскальчук
і Марина Альошина

Фото Миколи ЗАВГОРОДНЬОГО

Тарантела під оплески залу

У Львові відбувся перший обласний тур III Всеукраїнського фестивалю-конкурсу народної хореографії імені Павла Вірського

П'ять годин у Палаці культури імені Гната Хоткевича вирувало танцювальне дійство. Вхід був безкоштовний, тож не дивно, що у залі практично не лишилося вільних місць. На сцені показали понад півсотні танцювальних номерів, зокрема у виконанні таких чудових колективів, як «Веселі черевички», «Полонина», «Горицвіт», «Карпати» та «Підгір'я».

Неперевершеними були й дитячі виступи. Скажімо, зразкового хореографічного колективу «Вишиванка» із Сихівського району. А червоноградський ансамбль народного танцю

«Барвистий віночок» продемонстрував цікавий прийом: спіднички танцюристок «розгортались», неначе пелюстки квіток, залежно від того, про який колір ішлося у пісні.

Глядачі побачили не лише українську хореографію, а і єврейські, молдовські, румунські, угорські танці. Вражала пишність та різноплановість костюмів – від традиційних класичних до відверто експериментальних.

Не обійшлося без казусів – під час «Тарантели» відключилася фонограма. Дівчатка не розгубились і дотанцювали танець під гучні оплески.

Оксана КОПАК
Фото авторки

вчений секретар
Видавничої ради,
редактор рубрики
«Спадщина»
Антоніна ЖИХОРСЬКА

спадщина

Як Георгій Малаков ілюстрував «Декамерон»

Дмитро МАЛАКОВ

Ще трохи – і виповниться 700 років від дня народження Джованні Боккаччо (1313–1375), італійського письменника доби раннього Відродження, автора безсмертних оповідок (новел) «Декамерон»

У Росії із повним текстом цих новел познайомилися лише 1896 року. Переклад із італійської здійснив професор Петербурзького університету Олександр Веселовський (1838–1908). За радянських часів «Декамерон» видали у тому ж перекладі 1955 року, ілюстрований венеційськими дереворитами 1498 року.

ЦЕ БУЛА ЙОГО ТЕМА

Перше українське видання здійснено 1964 року київським видавництвом «Дніпро» у перекладі безпосередньо із давньоіталійської видатного нашого лінгвіста Миколи Лукаша (1919–1988). Передмову до нього написав відомий літературознавець, поет і перекладач Григорій Кочур (1908–1994), оформив художник Ісак Хотинюк (1908–1980). Новели побачили світ накладом 65 000 примірників, який швидко розійшовся. Зважмо на час: «хрущовська відлига», вперше – українською! Отже, успіх видання перевершив усі сподівання. Але оформлення виглядало надто скромно.

В архіві київського графіка, заслуженого художника України Георгія Малакова (1928–1979), старшого брата автора цих рядків, зберігся аркуш цупкого паперу – записка, датована 21 січня 1965 року, такого змісту:

«Георгію! Тобою зацікавились у справі про друге видання «Декамерона». (Пер-

ше, ти, певно, бачив). Треба буде підїхати до Кочура. Для цього на тебе чекатимуть о 10.00 ранку 25 січня в будинку № 7, кв. 61 (5 поверх) по вулиці Госпітальної у відомого тобі такого Євреїнова Ю. Якщо не зможеш 25-го, то напиши поштівку зі своїми пропозиціями. Вони будуть прийняті. Пиши Юрі. Май на увазі, справа невідкладна. Привіт родині. Твій В. Нечай».

Звернімо увагу на слова: «тобою зацікавились...»

Свого часу Георгій Малаков, Юрій Євреїнов і Володимир Нечай навчалися у Київській художній школі імені Тараса Шевченка, приятелювали, хоча життєві шляхи розійшлися: один став художником, другий – архітектором, третій – військовим льотчиком...

На час написання записки Георгій Малаков уже був відомий широкому загалу як ілюстратор багатьох книжок, повістей та оповідань, які друкувалися в українських часописах, та як майстер станкової графіки у техніці лінориту. Із його серіями естампів «Київ 1941–1945 рр.», «Бенілюкс», «Навколо Європи», «Т. Г. Шевченко», «Середньовічні сюжети» і «Завойовники морів» ознайомилися відвідувачі республіканських і всесоюзних художніх виставок. Ці твори часто репродукувалися у спеціальній і масовій періодиці.

Мистецтвознавці відзначали властиві роботам Георгія Малакова оригінальну композицію, знання деталей архітектури, військового спорядження, одягу, побуту різних часів, зокрема, доби Другої світової війни та європейського Середньовіччя. Ті пізнання йшли від ранніх, ще із дитинства, вподобань митця. Збереглися десятки рисунків Георгія на теми лицарської романтики, морських мандрів, амурних пригод середньовічних ченців тощо. Отже, тема «Декамерона» знаходилась безпосередньо в колі мистецьких уподобань і вдачі художника.

На превеликий жаль, уже пішли у вічність всі безпосередні учасники тої зустрічі у Григорія Кочура, про яку йдеться в записці. Судячи із подальшого перебігу подій, зустріч таки відбулася.

ПЕРШІ НАЧЕРКИ

Невдовзі, того ж 1965 року, Георгій поринає у мистецьке прочитання «Декамерона», робить перші начерки, ескізи майбутніх ілюстрацій, вивчає побут, одяг, деталі та особливості життя Італії середини XIV сторіччя.

Наступним роком датовано кілька перших ілюстрацій художника до новел Джованні Боккаччо: «Чернець і аббат» (день 1, оповідка 4), «Пограбування Рінальдо д'Есті» (день 2, оповідка 2), «Продаж дїжки» (день 7, оповідка 6), «Покарання Спінеллоччо» (день 8, оповідка 8), ще три завершені естампи, підготовчі рисунки. Поки що митець перебував у вільному доборі сюжетів, які, на його думку, найцікавіше могли б розкрити ключові епізоди та означити сам характер унікального твору. Звичайно, не могло бути й мови про сто ілюстрацій до ста новел. Тим паче, що деякі із них, із суто філософським, абстрагованим змістом узагалі неможливо ілюструвати. Тоді ж, у 1965–1967 роках, Малаков вико-

нав кілька естампів у власній оригінальній серії, яку назвав «Середньовічні сюжети». За мотивами та під враженням оповідок-новел «Декамерона». Це – «Сповідь», «Шах», «Після турніру», «У похід», «Роздум», «Вечеря», «Спрага» тощо. А потім сталося незрозуміле...

ЧИНОВНИЦЬКА РУКА – ВЛАДИКА

Прочитуймо, втім, професора Юрія Белічка – із виданого Національною бібліотекою України імені Володимира Вернадського каталогу-альбому «Георгій Васильович Малаков», упорядкованого мистецтвознавцем Наталією Белічко:

«Від часу нашого знайомства із Георгієм я не лише спостерігав за його роботою, насолоджуючись майстерністю і гостротою фабульного звучання його творів, розкриваючи для себе нові нові, ще не звідані грані його обдарування, навіть у давніших роботах, але й ненав'язливо втручався в творчий процес на правах такого собі симпатизуючого радника. Георгій не заперечував... Був він унікальним майстром малюнка, що знаходило вияв, зокрема, в одній галузі, в якій він не мав собі рівних, – зображенні еротичних сцен іноді в досить ризикованих ситуаціях. Але, завдяки природному такту, відчуттю етики та естетики, завжди із честю виходив із ситуації, не зневажаючи правил пристойності...

Я собі став міркувати: «Гине талант», – бо ж кращого ілюстратора для «Декамерона»... годі й шукати. Звернувся із пропозицією до Бориса Туліна, що працював тоді художнім редактором у видавництві «Дніпро». Довго пояснювати і пропонувати не довелося. «Вважайте, що йому вже замовлено, нехай приступає до роботи», – такою була відповідь. Георгій із насолодою розпочав працю над ілюстративним

спадщина

циклом, ряд аркушів завершив, багато новел реалізував на стадії ескізів. Навіть ці ескізи складають велику цінність наочністю та оригінальністю розв'язаної в них фабули. І досі не знаю, чому раптом замовлення передали Олександрові Данченку: чи то із огляду на його незаперечний авторитет у видавничій адміністрації і впевненість, що робота буде виконана завчасно. А Малаков, із його капітальністю рішення циклу, викликав побоювання у зриві календарних видавничих планів? Дізнавшись про це, Анатолій Базилевич із властивим йому сарказмом зауважив: «Як вони (видавці. – Авт.) на таке пішли? Адже Сашко ніколи навіть своїй дружині не зраджував, який вже тут «Декамерон»!»

Відтак 1969 року новели в перекладі Миколи Лукаша вдруге побачили світ у видавництві «Дніпро», тепер уже меншим накладом – 25 000 примірників – із ілюстраціями Олександра Данченка (1926–1993).

РОЗПОРОШЕНІ ЛІНОРИТИ

Тим часом лінорити Георгія Малакова – ілюстрації до «Декамерона» та «Середньовічні сюжети» – вже широко експонувалися на виставках, репродукувалися в різних виданнях. У монографії «Георгій Малаков», що побачила світ у видавництві «Мистецтво» 1974 року, Юрій Белічко зауважував, зокрема, що ілюстрації до «Декамерона» Малакова «...відзначаються оригінальністю, життєвою переконливістю, повнокровністю образів та яскравим гумором і з повним правом можуть вважатися цінним внеском в образотворчу інтерпретацію шедевра світової літератури». Згодом, у збірнику «Мистецтво і життя», виданому 1978 року, цей автор, порівнюючи роботи Олександра Данченка, писав: «Набагато повнокровніше, артистичніше, опукло-матеріальніше у відтворенні антуражу розв'язав те саме завдання в незавершеному, на жаль, циклі ліногравюр (1966 р.) Георгій Ма-

лаков. Нестримна вигадка, життєлюбність, доброзичливий гумор – такі риси властиві кожному із аркушів, що прекрасно відтворюють вузлові епізоди відповідних новел. Оповідність, інформативна змістовність, не заважаючи звучанню образу в цілому, надають ілюстраціям особливої принадності, вводять читача в неповторний світ, в якому живуть і діють герої «Декамерона», розкривають їхні взаємостосунки».

26 травня 1981 року, коли Георгія Малакова вже майже два роки не було серед нас, художня рада видавництва «Дніпро» розглянула твори митця, виконані в різний час до «Декамерона», й одностайно схвалила доцільність видання новел із його ілюстраціями, навіть із ескізами. Минув рік. У листі від 22 липня 1982 року видавництво «Дніпро» запевнило батьків художника, що «таке видання у перспективі безперечно можливе». Згодом добірку різночасового ілюстративного матеріалу (до 250 аркушів!) було передано, згідно із пропозицією художньої ради видавництва «Дніпро», до редакції дослідно-експериментальних зразків книжкової продукції. Очоловав редакцію Ростислав Ліпатов (1916–1983) – досвідчений знавець книжкової справи та добрий знайомий Георгія Малакова.

Наприкінці 1983 року батьки художника, наснажені тріумфальним успіхом його персональних виставок, звернулися до Держкомвидаву УРСР із проханням внести до тематичного плану видавництва «Дніпро» третє видання «Дека-

мерона». Із урахуванням розробок редакції дослідно-експериментальних зразків книжкової продукції. Так у жовтні 1985 року новели Джованні Боккаччо вийшли 55 томом у... видавничій серії «Вершини світового письменства» накладом 150 000 примірників. Але ця серія передбачала стандартне оформлення: типова обкладинка на один сюжет, фронтиспис і шмуцтитул. Отак із усього доробку Георгія Малакова лише одна повноцінна і водночас «найцінтівіша» ілюстрація – «Пограбування Рінальдо д'Есті» – потрапила на фронтиспис. На обкладинку пішла нескладна двофігурна композиція, а на шмуцтитул згодився власний ескіз художника, із заміною літер на орнаменту «в дусі». Формально видавництво виконало своє рішення, але шанувальники творчості Георгія Малакова очікували на інше.

НАСТАВ ЧАС ПОВЕРНУТИСЯ ДО ПЕРВІСНОГО ЗАДУМУ

1986 року за роботу над новим макетом «Декамерона» взявся приятель Георгія, відомий художник-графік Борис Бродський. За участю автора цих рядків знову було переглянуто сотні рисунків та естампів Георгія Малакова, в яких добре відчувался стиль новел. Ще раз прикміливо перечитали «Декамерон», шукаючи сюжети, дотичні тих чи інших робіт митця. Готовий макет невдовзі передали до дніпропетровського видавництва «Січ». Аж тут настала так звана «перебудова» у

суспільно-політичному житті та пов'язані із цим, із одного боку, можливість видавати все без застережень, із іншого, – економічні негаразди.

Четверте видання «Декамерона» українською мовою таки побачило світ лише наприкінці 2000 року у видавництві «Січ» накладом 3000 примірників. Воно прикрашено автентичними ілюстраціями Георгія Малакова, але далеко не таким обсягом, як передбачалося за задумом ілюстратора та за проектом Бориса Бродського. Адже мали бути вишнева із золотом суперобкладинка, гарний візерунчастий форзац, оригінальний титул і, головне, максимальне використання всіх ілюстрацій Малакова – від завершених до ескізів і начерків – і, ясна річ, із відповідним коментарем. На жаль, видавництво не скористалося із такого проекту, певно, через фінансові обмеження.

Наприкінці 2009 року видавничий дім «Кієво-Могилянська академія» подарував шанувальникам красного письменства перший том спогадів «Наш Лукаш», упорядкований невтомним ентузіастом Леонідом Череватенком. Знаменно, що до ілюстративного ряду видання додані репродукції трьох ілюстрацій Георгія Малакова до «Декамерона» – як натяк на майбутнє? Цими ж репродукціями доповнено спогади про незабутнього Микола Лукаша Ірини Молостової, оприлюднені в тижневику «Культура...» в лютому 2010 р. (№ 03–04). І так само знаменно, що подано це в рубриці «Світова культура». Україна ж бо в ній посідає далеко не останнє місце.

Отже, настав час повернутися до первісного задуму українських інтелектуалів-шістдесятників і видати «Декамерон» у перекладі Миколи Лукаша та із повним комплектом ілюстрацій Георгія Малакова. Саме так, гадаємо, має зустріти 700-річчя від дня народження Джованні Боккаччо Україна як європейська держава.

Відгукніться, вітчизняні меценати!

Лауреат мистецької премії «Київ» імені Анатолія Москаленка, редактор рубрик «Музеї», «Діаспора» Людмила ЧЕЧЕЛЬ

діаспора: угорщина

■ БЕНЕФІС АНСАМБЛЮ «ВЕСЕЛКА»

У театрі імені Йокаї, що у місті Бикешчаба, відбувся концерт танцювального ансамблю «Веселка».

Вечір відкрила голова українського самоврядування в Угорщині Ярослава Хортяні. Глядачі побачили запальні українські танці «Гуцулка», «Омелько» та «Гопак» у виконанні молодіжного ансамблю «Веселка» Товариства української культури в Угорщині під орудою хореографа Івана Пастеляка.

Танцювальна пара – Світлана Гопак та Едуард Воронич показали танці «Березнянка» та «Козачок». Віртуозною грою на гітарах публіку полонили Михайло Вігула та Ференц Бернат. Прозвучали українські пісні у виконанні тріо «Русалки», до складу якого входять Хортяні Ніколетта і сестри Аріна та Євгенія Мудранинець.

Вечір завершили гопаком. Частина української культури, яку представили учасники концерту, надовго збережеться в пам'яті глядачів.

■ У МУЗЕЇ МЕТЕЛІКІВ

Учні недільної школи Товариства української культури в Угорщині разом із батьками та вчителькою Надією Музичук відвідали музей метеликів, що розташований в Уйпешті. Він був офіційно відкритий 2003 року за підтримки мерії IV району Будапешта. У ньому 600 стаціонарних коробок, заповнених рідкісними видами метеликів та інших комах, – 100 тисяч екземплярів.

Це – приватний заклад угорського колекціонера Юхаса Дьорді, який присвятив збиранню рідкісних комах 50 років свого життя. Він єдиний в Угорщині і один із перших таких у Центральній Європі.

Дружина відомого колекціонера, вона ж екскурсовод, Ольга Фодор зробила для дітей і дорослих дуже цікаву й змістовну екскурсію. Вона розповіла, що збирати метеликів Юхас Дьордь почав із 14 років. Згодом він опанував професію кондитера, наполегливо шліфував свою майстерність, розробляючи рецепти тортів і тістечок, добиваючись відмінних смакових якостей та оригінального оздоблення. Зараз знаний будапештський кондитер-професіонал продовжує свою справу. І не залишає хобі. Тож у вільний час Юхас Дьордь вивчає фауну і збирає метеликів.

Життя без кордонів

Людмила ЧЕЧЕЛЬ

– Вітаю! Ви в Будапешті! Це одне із найцікавіших міст Східної Європи, – захоплено розповідає екскурсовод. – Тут дивує все: квартали, будинки, монументи, архітектура... А яка природа! Така чарівлива й романтична Буда і суворий та водночас, м'який Пешт. Їх розділяє величний Дунай...

Наталья Бода – гід фірми «Акордтур», що знаходиться у Львові. Загалом уже п'ять років розповідає гостям із усього світу про столицю Угорщини так захоплено, що, здається, небагато навіть корінних жителів знають історію міста краще.

Наталья підходить до пам'ятника святому Анонімусу, торкається його пера, на мить замислюється. Вона загадує бажання. Пропонує це зробити усім. Хто знає, що загадала вона цього разу. Із задоволенням погоджується на розмову.

– Як потрапила до Будапешта? Певно, це доля. Моя мама – українка. Батько – сибіряк. Мама народилася на Донеччині. Пізніше родина жила в Ніжині, де лишилася бабуся.

Наталья практично виросла у бабусі. Спочатку її відправляли на канікули. А пізніше вона вступила до Інституту імені Івана Карпенка-Карого на мистецтвознавчий факультет. По закінченні вже й призначення отримала. Працювала в Броварах акомпаніатором. Але все змінила цікава зустріч.

– Я їхала із Києва до бабусі в Ніжин, – пригадує Наталья. – Зручно примостившись у купейному вагоні на відкидному стільчику, замірилася. У цьому ж вагоні

подорожувала група туристів із Угорщини.

Чоловік поважного віку зрадів появі супутниці. Студентські знання англійської мови стали у нагоді. Так познайомилася із угорською родиною. Чоловік із дружиною (пенсіонери) мандрували світом. За бесідою час швидко промайнув. Дівчина угорцям дуже сподобалася, вони запросили її до них на гостину до Будапешта.

Через півроку вона отримала від знайомих запрошення. Наталю зустріли привітно. Поруч із уже знайомим

угорцем стояв молодий і гарний чоловік. Їй пояснили, що він за перекладача – добре знає російську. Зав'язалося знайомство, але Джорджу довелося довго упадати за дівчиною. Багато разів приїздив до Києва, перезнайомився із усіма родичами.

Минуло 18 років, як Наталья одружилася із Джорджем. Вже синів Марку 15. Ім'я обирали міжнародне: щоб усіма мовами звучало однаково.

Не кожний звикне до тамтешніх законів і звичаїв, але Наталья впоралася.

– У серпні – День народження ланцюгового моста в Будапешті, – продовжує екскурсовод. – На тиждень перекидають рух транспорту. Міст покривають килимом із трав і квітів, виступають фольклорні колективи.

Люди п'ють вино, розважаються. Потім свято переходить до королівського палацу, де відбувається фестиваль цибулі й перцю, бо ж паприка – символ угорців. Тут є навіть два райони, які уславляють саме своєю паприкою. А ще – роблять неперевершені ковбаси. Сам прем'єр-міністр бере участь у святі і начиняє ковбасу!

...Наталья Бода стоїть на мосту із букетиком квітів і мріє про українські ромашки й блакитні васильки.

Оздоровлюємо дітей

За активного сприяння угорського Фонду «За безпеку нового покоління» у спортивно-тренувальному центрі Головного управління поліції Угорщини в Будапешті щорічно оздоровлюються 100 дітей працівників української міліції та малюків із сімей, що потерпіли внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС

У центрі створено всі умови, необхідні для повноцінного відпочинку (декілька басейнів, тенісні корти, спортивні майданчики). Дітей забезпечують триразовим харчуванням, організують змістовну культурну програму, екскурсії Будапештом та іншими містами Угорщини.

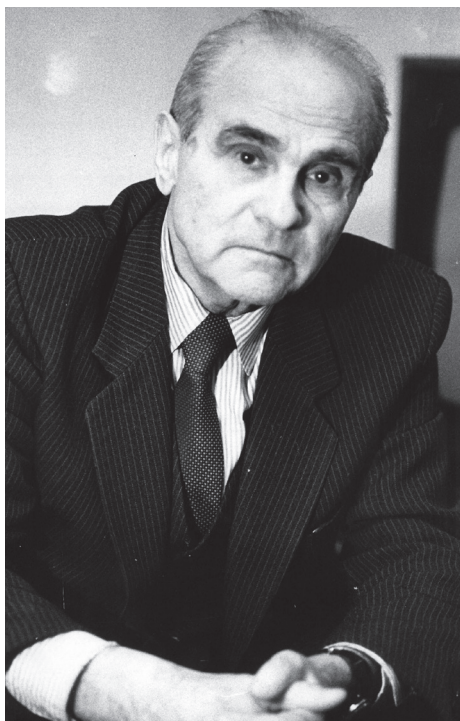
Посольство України в Угорщині продовжує також організаційну роботу щодо надання гуманітарної допомоги санаторній загальноосвітній школі-інтернатові I-III ступенів у смт

Великому Березному Закарпатської області.

Торік організація Червоного Хреста Угорщини спрямувала до інтернату допомогу на суму близько 20 тисяч доларів США: комп'ютерну техніку, телевізори, спортивне знаряддя, іграшки.

Цього річ за підтримки Посольства України діти із Угорщини мають змогу – вже вдруге – оздоровитися у Міжнародному дитячому центрі «Артек» у рамках проведення там Міжнародного дитячого фестивалю «Змінимо світ на краще».

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА

Художник науки
Григорій Логвин

Віктор ВЕЧЕРСЬКИЙ

Григорію Никоновичу Логвину цього річ виповнилося б 100 років. Він відійшов у вічність 7 березня 2001-го, на 91-му році життя. Був видатним українським мистецтвознавцем та істориком архітектури

У 1998 році Науково-дослідний інститут теорії та історії архітектури і містобудування видав збірник наукових праць на честь Григорія Логвина, в якому вміщена ґрунтовна біографічна довідка про «найстаршого співробітника НДІТІАМ», також видруковано список основних наукових праць ученого. 1993-го, на 83 році життя, Григорій Логвин став лауреатом Державної премії України імені Тараса Шевченка (саме так вона тоді називалася). У ті ж роки він набув ще деяких регалій: 1992-го відзначений Премією імені Михайла Грушевського (Наукового товариства імені Тараса Шевченка), 1997-го – Премією Антоновичів, став заслуженим діячем мистецтв (1996 р.) і заслуженим архітектором України (1999 р.).

Вступивши до аспірантури, несподівано «захворів» на історію українського зодчества. Темою його кандидатської дисертації стала архітектура Святогірського монастиря у селі Зимному на Волині. Мандрівки Волиню, вивчення пам'яток архітектури, їх обмірювання, фотографування і змальовування зробили свою справу: вчений назавжди прикипів до пам'яток архітектури і мистецтва, до історії архітектури й мистецтвознавства. До проектної практики він уже не повернувся.

Цей момент є принципово важливим для розуміння особливостей сприйняття Григорієм Логвином навколишнього світу та методів його наукової праці. Це – художник, котрий спершу випадково потрапив у науку, а потім, захопившись красою давнього українського мистецтва, взявся за дослідження, бо на той час нікому було ту науку творити: мистецтвознавці, фахівці із історії архітектури старшого покоління, або були розстріляні (Федір Ернст, Микола Макаренко), або сиділи (Сергій Таранушенко, Павло Жолтовський). Тож випадковість була багато в чому закономірною. Але варто підкреслити: ми ніколи не зрозуміємо Логвина по-справжньому, якщо випустимо із уваги той основоположний факт, що він сприймав світ не тільки як науковець, препаруючи й аналітично роз-

кладаючи його на елементи, а й цілісно, емоційно, як художник. У світовому мистецтвознавстві такі поєднання художнього й аналітичного хисту – дуже рідкісні.

Вже перші опубліковані наукові праці вченого засвідчили його вміння методологічно правильно підійти до комплексних досліджень визначних, етапних пам'яток української архітектури: Андріївська церква у Києві (1959 р.), ратуша в Бучачі (1959 р.), будинок Мазепи в Чернігові (1959 р.), Києво-Печерська лавра (1958 р.), архітектурний комплекс у Зимному (1950 р.). Остання з перелічених праць стала істотним внеском у науку. Було доведено, що формування архітектурних типів сакральних-оборонних споруд відбувалося не в Литві, а в Україні; виявлено генетичний зв'язок конструкцій Троїцької церкви у Зимному із архітектурою Княжої доби й доведено, що трансформація так званого залозного дерев'яного будівництва у муроване відбулася досить рано – ще у XV столітті.

Даниною поваги і пам'яті про свою малу батьківщину став нарис 1954 року «Чигирин і Суботів», у якому представлені результати здійснених Григорієм Логвином перших в історії комплексних наукових досліджень гетьманської столиці та резиденції Богдана Хмельницького. В архіві пам'яткоохоронної документації колишнього Державного комітету України із будівництва та архітектури (де той архів тепер?) нам пощастило віднайти дивом збе-

режену (навіть не зареєстровану!) теку із матеріалами наукового звіту Григорія Логвина про польові дослідження, проведені ним у Чигирині й Суботіві у травні й жовтні 1953 року перед написанням зазначеного нариса. Розуміючи, що цей безцінний матеріал може бути втрачений, ми скопіювали його й опублікували у фаховому виданні «Студії мистецтвознавчі» в 2003 році.

Під час архітектурно-археологічних досліджень Чигирини 1953 року Григорій Логвин розкопав оборонні мури замку Богдана Хмельницького і Петра Дорошенка, виявив так званий бастион Дорошенка на південно-східному розі замку (дослідник у звіті назвав його вежею), розвідковими шурфами встановив напрямок міського кам'яного муру XVII століття, який охоплював місто. Замкову Миколаївську церкву вважав мурованою, за типом подібною до Покровського собору в Харкові. На основі цих досліджень, залучаючи матеріали іконографії, вчений виконав гіпотетичну реконструкцію архітектурно-містобудівного устрою Чигирини станом на літо 1678 року, яку опублікував у 1954 році.

На долю покоління Григорія Логвина випало випробування, яке нині виглядає загальнонаціональним надзавданням. Саме цьому поколінню належало підхопити естафету, започатковану в першій чверті XX століття Вадимом Щербаківським та його колегами, й довести, що Україна є не провінцією імперії без власного обличчя, а окремою державою, українці – то окрема нація. А для цього наша держава повинна була написати історію своєї архітектури. Досі ми мали тільки розділи у великодержавних історіях архітектури – польської чи російської.

До першого тому «Нарисів історії архітектури Української РСР», підготованого Інститутом теорії та історії архітектури і виданого 1957 року, Григорій Логвин написав розділ «Архітектура України періоду формування української народності (XIV–XVII століть)». Зодчество доби Гетьманщини XVII–XVIII століть як найяскравіша та найоригінальніша сторінка нашої національної архітектури у «Нарисах» представлена кількома розділами: «Архітектура України після возз'єднання України із Росією (друга половина XVII – 70-ті роки XVIII століття)» (автор – старший колега Григорія Логвина Петро Юрченко) та «Дерев'яна архітектура України (XIV–XIX століть)» (автор – Григорій Логвин). Логвин у своєму розділі виділяє і розглядає окремо

На знімках: Григорій Логвин;
Григорій Логвин у с. Зимному,
1946 р.

УКРАЇНСЬКИЙ РІД

На знімку: серед співробітників сектору історії архітектури НДІ теорії та історії архітектури, кінець 1970-х – початок 1980-х рр.

будівництво оборонних та культових споруд.

У 1967–1968 роках у Києві та Москві вийшли дві фундаментальні праці, які сформували своєрідний науковий канон історії архітектури, прийнятий у другій половині ХХ століття, скоригований тільки тепер, у добу незалежності.

Другий том «Історії українського мистецтва» присвячений періоду від занепаду Княжої держави до початків Хмельниччини. Розділ про архітектуру ХІV – першої половини ХVІ століття написав Григорій Логвин. Тут уперше архітектура доби, яку раніше називали й називають дотепер литовсько-польською, показана як архітектура українська.

Він також підготував аналогічний розділ до шостого тому «Всеобщей истории архитектуры», присвяченого зодчеству Росії, України та Білорусії. У цій праці спостерігається значний поступ у методичних питаннях. Зокрема, вперше так докладно висвітлено питання містобудування, а архітектура мурованих і дерев'яних споруд розглядається в єдності.

На схилі радянської доби підсумковим довідковим виданням щодо архітектурно-містобудівної спадщини України став чотиритомний ілюстрований (на жаль, російськомовний) довідник-каталог «Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР», виданий у Києві протягом 1983–1986 років. У ньому зібрані текстові довідки, кресленики та фото понад 2000 пам'яток містобудування і архітектури усіх регіонів України. Григорій Логвин був членом редколегії цього видання та науковим редактором третього і четвертого томів.

1993 року у Санкт-Петербурзі опубліковано фундаментальний багатотомник «Русское градостроительное искусство», підготований ще у «застійні» часи. Проте розділи, написані Григорієм Логвином

для першого тому «Древнерусское градостроительство X–XV веков», витримали випробування часом і незалежністю, їх можна хоч зараз перекладати українською мовою і публікувати в Україні.

Перелічені вище фундаментальні наукові праці, в яких активну й безпосередню участь брав учений, на сьогодні формують основу українського архітектурознавства як невід'ємної складової історії української культури.

Окрім цих колективних праць Григорій Никонович за своє довге життя оприлюднив чимало власних авторських праць із історії українського мистецтва. Серед них вирізняється книжка «Украинское искусство», видана в Москві 1963 року – перший за радянської влади авторський нарис історії українського мистецтва від Княжої доби до кінця ХVІІІ століття. Згодом, у 1968 році, у Ленінграді Григорій Логвин захистить докторську дисертацію про українське мистецтво ХІІІ–ХVІ століть «Украинское искусство: Происхождение предвозрождения. 1240–1540 гг.». При цьому відгуки двох офіційних опонентів – російських археолога Михайла Каргера та мистецтвознавця Михайла Ільїна – були негативними, і тільки рецензія третього офіційного опонента – Павла Рапопорта – позитивною.

Серед його друкованих праць – монографія «Киев», видана у Москві (випуски 1960, 1967 і 1982 рр.), книжки «Чернигов, Новгород-Северский, Глухов, Путивль» (1965, 1980 рр.), «Украинские Карпаты» (1973 р.), у яких відродилися знищені в 1930-х роках наукові традиції історико-архітектурного краєзнавства, комплексного вивчення давніх міст і місцевостей як мистецьких явищ; книжка «Софія Київська» (1971 р.), де дано критичний підсумок 150-річних досліджень пам'ятки і зроблено принципової ваги висновок про будівництво всіх частин собору в один будівельний етап перед 1037 роком (у цьому виданні вперше із такою повнотою і якістю репродуковані мозаїки та фрески собору). Подіями стали й праці Григорія Логвина «Із глибин» (два випуски: 1974 року – про мініатюри української рукописної книги; 1990-го – про гравюри українських стародруків); виданий у Москві та Лейпцігу архітектурний путівник «Украина и Молдавия» (1987 р.). Окрім того, у 1976 році спільно із Людмилою Міляєвою та Вірою Свенціцькою Григорій Логвин підготував і опублікував працю «Український середньовічний живопис», присвячену іконопису ХІ–ХVІ століть.

У науковій діяльності Григорія Логвина є вельми прикметна особливість, яка вирізняє його із-поміж інших українських мистецтвознавців. Він – один із небагатьох, хто вмів бачити і показати іншим українське мистецтво «із висоти пташиного лету». Логвин бачив увесь шлях українського мистецтва від Х до початку ХІХ століття, усі його види і жанри. І це – не поверхове всезнайство, а рідкісні нині

енциклопедизм та універсальність. Водночас своїми науковими працями Логвин довів, що вмів дуже точно й вичерпно, у кращих академічних традиціях дослідити одну пам'ятку чи групу пам'яток.

Григорій Никонович дуже любив мандрувати. Польові, натурні дослідження, експедиції по Україні із інструментами для обмірів, записником, фотоапаратом, альбомом, етюдником не тільки живили його матеріалом для наукових узагальнень, а й ставали справжніми відкриттями. Нам пощастило брати участь у такій експедиції улітку 1985 року.

Зробивши значний внесок у науку, Логвин лишився все-таки художником. Найяскравіше це засвідчують його акварелі, на яких рукою великого майстра зафіксовані різноманітні архітектурні пам'ятки України – як збережені, так і ті, яких уже нема. Майстерність художника-аквареліста уможливила створення ним серії унікальних в нашій культурі мистецьких реконструкцій давніх українських міст – Києва, Білгорода, Переяслава, Путивля, Глухова. Ці епічні акварелі є не буквально-науковими, а суто мистецькими, образними реконструкціями. Завдяки силі художньої інтуїції свого творця вони дають для розуміння певної епохи, певного міста чи не більше, ніж протокольно сухі й фактографічно правильні реконструкції інших фахівців.

Тепер, коли минуло ціле століття із часу з'яви на світ Григорія Логвина, потрібне ґрунтовне узагальнення й аналіз його творчого та наукового доробку, перевидання основних праць із відповідним науковим коментарем, оприлюднення спадку, який залишився у рукописах. Його праці продовжують виходити у світ: журнал «Пам'ятки України: історія та культура» опублікував принципового значення статтю «Етика реставратора й науковця»; видавництво «Мистецтво» видало наукову монографію «Собор Святої Софії в Києві». На черзі велика монографія про українське бароко. Далі – матеріали, що становлять історіографічний інтерес, зокрема три розділи не виданого у 1980-х роках чотиритомника «Истории архитектуры Украинской ССР», «Историко-архитектурные обоснования туристских маршрутов в г. Каменце-Подольском и его окрестностях» тощо.

Ервін Панофський у монографії «Ренессанс і ренессанси у західному мистецтві» звернув увагу на те, що найневловимішими є найфундаментальніші основи нашого буття: «Воскресли душі невідчутні, вони мають перевагу безсмертя і всюдисутності. Так і роль античності в європейській культурі ледве вловима, проте всепроникна і може зникнути лише разом зі зникненням нашої цивілізації як такої». Те саме можна сказати про роль Григорія Логвина у формуванні методичних основ нашої професії: вона майже невідчутна, але всепроникна, тож без нього не було б сучасного українського архітектурознавства.

УКРАЇНСЬКИЙ РІД

Літописець мистецької історії народу

Наталка ЛОГВИН

Ім'я Григорія Логвина можна вважати синонімом словосполучення «дослідження давнього українського мистецтва і архітектури»

Рільник і агротехнік, архітектор-практик і вчений-дослідник, аквареліст і фотограф, невтомний мандрівник і громадський діяч, оборонець культурної спадщини і справжній патріот України. Сучасник ХХ сторіччя, Григорій Логвин мав глибину і широту світогляду людини ренесансової доби. Діапазон його зацікавлень – від генетики, ядерної фізики до філософії, поезії та класичної музики. Відчував потребу набувати нові знання та мав здатність учитися все життя; свій попередній життєвий досвід ретельно акумулював та при нагоді ним користувався. Спілкувався і підтримував дружні й фахові стосунки із широким колом науковців, митців, реставраторів в Україні та за її межами. Позбавлений професійних заздрощів і байдужий до відзнак, які отримав наприкінці життя, Григорій Логвин щиро цікавився здобутками колег і повчав молодих науковців не замикатися у власній «шкаралуші», щоб не зазнати стагнації на творчому шляху і не бути поглинутими «науковим вакуумом».

Своїх учителів згадував із вдячністю, любов'ю та щирою пошаною. Ставлен-

ню Григорія Логвина до навколишнього світу, до краси Божої та рукотворної було пройняте тонким ліризмом та мрійливістю, що, проте, не заважало йому бути людиною пунктуальною, дотримуватися правил жорсткої дисципліни у щоденній праці, а не очікувати на творче натхнення.

Із розумінням і приязню мудрої людини ставився до молоді, ніколи не втрачав здатності співпереживати й відгукуватися на події мінливого сьогодення. Саме таким глибоким співпереживанням пронизані його праці, присвячені творам українського іконопису – ніби він особисто був і митцем, і водночас знаходився у вирі зображуваних подій. Досліджуючи пам'ятки старовини, власноруч робив обміри і кресленики, малював легкі й чисті акварелі, чудові перспективи, сповнені відчуття реального простору; досконало володів фотографією, саморуч проявляв плівку і друкував на збільшувачі свої незліченні світлини, чимало із яких лишилися єдиними свідками неповторної краси нашої славної минувшини.

Григорій Логвин був обранцем долі, яка вела його призначеною лише йому одному вузькою стежиною життя, драматизм якого залишався для сторонніх непомітним і незбагненим. Обтяжливі побутові умови, нерозуміння оточуючих, приниження та облуда, а подеколи і невдачі, яких він зазнавав у своїй діяльності, не змусили його зректися свого покликання та шукати марноти земного буття. Він був людиною щирою, цікавим оповідачем, завше оптимістично налаштованим і невибагливим у побуті. Писав звичай-

ною учнівською ручкою із пером, занурюючи його у порцеляновий каламар із фіолетовим чорнилом, і той звук наче створював ритмічний акомпанемент думок, нагадуючи звук пера давнього літописця. Та Григорій Логвин, власне, і був літописцем мистецької історії свого народу, якому він віддав усе своє довге життя.

Маючи рідкісний дар науковця, Григорій Никоневич умів поглянути на об'єкт дослідження із незвичного, а інколи й несподіваного боку і знайти саме той «ракурс бачення», якого не помічали попередники, а його тонке й чутливе асоціативне мислення було підсилене неабиякими фаховими знаннями. Талант Григорія Логвина як науковця й дослідника виявився і гартувався під час роботи над кандидатською дисертацією, присвяченою комплексу Успенського монастиря у селі Зимному на Волині, над якою він працював наполегливо і з любов'ю у перші повоєнні роки. Дослідивши і порівнявши низку архітектурних пам'яток XV – початку XVI століть, він переконливо довів, що на теренах України у XV столітті виокремився особливий тип оборонних церков, а в мурованій архітектурі з'явилася конструкція склепіння, подібна до так званого залому в дерев'яному будівництві, і це мало вирішальне значення для подальшого розвитку української церковної архітектури, передусім доби XVII–XVIII століть.

Логічним продовженням розпочатих досліджень стала докторська дисертація, присвячена проблемам становлення і розвитку українського мистецтва упродовж XIII–XVI століть в усій його роз-

На знімках: під час розкопок у Києві в дитинці біля Десятинної церкви, 1974 р.; експедиція Академії архітектури у Новгороді-Сіверському, 1947 р.

УКРАЇНСЬКИЙ РІД

маїтості – від башт-донжонів, фортець і храмів до сакрального малярства, рукописних мініатюр та навіть гаптування на обширах від Кам'янця на Льотні до Білгорода-Дністровського, від славетного Києва до знаменитого Кракова.

Григорій Логвин був першим, хто не лише ретельно й логічно склав до купи багатогранну й барвисту картину розвитку українського мистецтва тієї доби. Він неспростовно довів, що цей розвиток відбувався цілком у руслі засад епохи, яку називаємо Передвідродженням, беручи до уваги досягнення нового рівня самосвідомості людини, нових суспільних відносин і гуманістичних тенденцій у розвитку мистецтва, яке ґрунтувалося передовсім на українських народних естетичних традиціях. Своєю працею він повернув для нас із небуття той величезний пласт питомої української культури, існування якого донедавна ігнорували, та зміцнив його неспростовними доказами й аргументами.

Приділяючи увагу середньовічному мистецтву рідного краю, Григорій Логвин ніколи не полишав зацікавлення мистецтвом Великокнязівської доби, присвятивши майже півстоліття науковим дослідженням архітектури й малярства собору Св. Софії у Києві. Поєднання досвіду архітектора і митця дали йому змогу не лише встановити будівельну історію та визначити первісні архітектур-

ні форми головного храму Русі-України, але й відкрити таємницю майстрів, котрі оздоблювали інтер'єр собору, проте не залишили нащадкам своїх імен. Дослідивши фрески і мозаїки Софійського собору, вчений охарактеризував за особливостями манери письма індивідуальні почерки майстрів та визначив їхню кількість, а також належність кожному із них того чи іншого сюжету мальовань. Дотримуючись та обґрунтовуючи час будівництва і оздоблення Софійського собору між 1017 і 1030 роками, він переглянув традиційне трактування пам'ятки як периферійного відгалуження візантійського мистецтва та аргументовано довів, що твори давньокиївських майстрів стоять на одному щаблі із найкращими зразками візантійських мозаїк і фресок.

Особливу увагу Григорій Логвин приділив мистецтву доби другої половини XVII – XVIII століть, що справедливо дістала назву доби Українського бароко. Видатний мистецтвознавець, який ніколи не був лише «кабінетним» ученим, на відміну від своїх попередників розглядав у єдиному комплексі як дерев'яну, так і муровану архітектуру, монументально-декоративні композиції іконостасів, настінне малярство, ікони та гравюри стародруків. Праці Логвина є неспростовним доказом того, що ці твори становлять неподільний континуум барокової культури, опертий на спільні засади народних естетичних традицій, а також того, що українське мистецтво у своєму розвитку пройшло такі ж стилістичні етапи, що й мистецтво інших тогочасних народів Європи. Григорій Логвин рішуче прибрав лапки від самого терміну українське бароко, того стилю, який знайшов своє втілення у мистецьких витворах українського народу на теренах від Кубані до Підкарпаття.

Наукова спадщина Григорія Никоновича охоплює також низку неопублікованих рукописів, присвячених мистецтву українського Передвідродження і бароко, нову редакцію раритетної уже книги «По Україні», що стала б у великій нагоді усім, хто мандрує історичними місцями – адже Логвин знав мапу України як свою власну долоню. Його праці – то «ключі» до скарбниці українського мистецтва в найширшому розумінні, знання, які він так щиросердно прагнув передати своїм нащадкам для подальших наукових і творчих пошуків, – це той ґрунт, із якого проростають почуття самоповаги, національної гордості та справжнього патріотизму. Згадані рукописи, на жаль, не були оприлюднені за життя вченого, про що він так щиро і наївно мріяв і сподівався до останнього подиху.

...Неіснує вже й того Науково-дослідного інституту теорії та історії архітектури і містобудування, в якому Григорій Никонович працював майже від часу його заснування – з 1947 року. 2007-го установу безпідставно ліквідували, а її унікальні архіви та фототеку, до накопичення яких значною мірою був причетний і Логвин, розпорошили, а отже – вилучили зі скарбниці наукового обігу.

...Палають церкви – шедеври дерев'яної архітектури, перетворюючись на холодний попіл, руйнуються занедбані мури давніх твердинь, таємниче зникають дивної краси ікони і стародруки... А рукописи та світліни Григорія Логвина перетворюються тим часом на мовчазних свідків тих пам'яток. Однак іще жевріє надія, що унікальні пам'ятки, вивченню та збереженню яких присвятив він усе своє життя, офіруючи його щодня на олтар науки, оживуть на сторінках нововиданих книжок та альбомів видатного українського мистецтвознавця.

(Закінчення в наступному номері)

головний редактор
журналу «Музика»,
редактор рубрики
Ольга ГОЛИНСЬКА

музика

■ АМЕРИКАНЦІ В УКРАЇНІ

Музиканти зі США Олег Тимофєєв і Джефрі Кохан дали сім концертів музики Ренесансу й бароко і майстер-класи гри на старовинних інструментах (лютні, семиструнній гітарі й 11-ти різновидах флейти) у шести обласних центрах і столиці України. Митці виступали в музичних навчальних закладах із програмою «Шедеври чотирьох століть». Дехто зі студентів, щоб узяти уроки, наприклад, у метра-флейтиста Джефрі Кохана, їздив за ним від міста до міста.

Викладач Айовського університету Олег Тимофєєв, ділячись враженнями від турне, зауважив, що захоплений культурною спадщиною українців, але його хвилює те, що навіть у столиці немає жодного спеціалізованого нотного магазину. Він здивований, що українські студенти, із якими довелось спілкуватися, боялися проявити себе. «Хотілося почути їхнє Я», — наголосив пан Тимофєєв.

Американські музиканти вдячні долі за щасливу можливість відвідати Україну.

Проект реалізовано завдяки Посольству США в Україні, програмі імені Фулбрайта, Національній всеукраїнській музичній спілці та концертній серії «Нова музика в Україні».

Віра МАКОВІЙ

■ ТВОРЧІ ЗВИТЯГИ МОЛОДИХ

На початку кожного року авторитетне журі із представників Міністерства культури і туризму України, Національної спілки композиторів України й Національної всеукраїнської музичної спілки визначає лауреатів премії імені Левка Ревуцького.

Премію присуджують молодим (віком до 35 років) композиторам і виконавцям за творчі досягнення на ниві української музичної культури.

Оскільки торік за браком коштів винагорода не надавалася, цього річ її удостоєні троє молодих митців — двоє композиторів і виконавець: Валерій Антонюк (м. Київ) за Кантату на вірші Тараса Шевченка для хору а саррелла і Кантату на вірші Василя Стуса для сопрано та симфонічного оркестру; Остап Мануляк (м. Львів) за Музику на II розділ Євангелія від Луки для скрипки та струнного оркестру та електронну композицію Oremus Fraters; Андрій Тучапець (м. Київ), соліст (альт) Національного ансамблю «Київська камерата» за виконавську діяльність 2003–2009 років і популяризацію творчості українських композиторів.

Фото Ольги ГОЛИНСЬКОЇ

На знімку: онук Левка Ревуцького Тарас (праворуч) вітає лауреата Валерія Антонюка

Громадянин світу

Ганна ЛУНІНА

Музика Леоніда Грабовського завжди привертала увагу слухачів різного віку — як ровесників композитора, так і молодь. Черговим свідченням цього став авторський концерт, що відбувся в залі Національної спілки композиторів України при повному аншлазі

У виконанні Національного ансамблю солістів «Київська камерата» під керівництвом народного артиста України Валерія Матюхіна прозвучали «Маленька камерна музика №1», вокальні цикли «Пастелі» на вірші Павла Тичини та «Коли» на вірші Велемира Хлебникова, інші опуси. Українськими прем'єрами стали Соната для скрипки соло та найоригінальніший твір Грабовського «Concerto Misterioso» (пам'яті Катерини Білокур).

Майстерно відтворена музика нікого не залишила байдужим, хоча і спричинила різну емоційну реакцію — від неоднозначної оцінки до повного сприйняття. Єдине не викликало сумніву: попри те, що цей легендарний митець уже досить давно мешкає у США, він і зараз, як і в далекі 1970–1980-ті, є лідером українського музичного авангарду.

— Пане Грабовський, на момент від'їзду за кордон Ви були одним із провідних українських композиторів. Із чим пов'язувалося Ваше тодішнє рішення?

— Із небажанням опинитися на вулиці без заробітку, неможливістю працювати в умовах тотальних змін у житті суспільства на початку 1990-х.

— Чим займалися попервах в Америці?

— Вів передачі «Музичні поштівки» в українській редакції на радіо «Свобода». Коли в 1994 році редакцію закрили, знайшов роботу органіста. Через два роки відкрився магазин музичних записів — тоді найбільший у США, в якому я й працював до минулого року.

— Що Вам дала Америка?

— Головне — свободу в отриманні інформації. В Україні мені цього бракувало для розуміння повної картини сучасного музичного мистецтва.

— А Ваш менталітет змінився? Чи все ще відчуваєте себе українцем?

— Зникли «совкові лещата». Я — український громадянин світу, світовий громадянин України.

— Ваша творчість американського періоду відрізняється од українського?

— Різкої відмінності я не бачу. Просто раніше сформовані принципи мого творчого методу надалі поглиблювалися, розширювалися.

— Чи залишилися в руслі авангардного стилю?

— В авангарді був певний компонент епатажу. Від цієї естетики я відійшов. Тепер у моєму художньому словнику співіснує все.

— Авангард зараз можливий у чистому вигляді?

— Не думаю. Нині скрізь, у тому числі в Америці, панує «броунівський» рух.

— Яке маєте творче кредо?

— Прагну створювати високоорганізовану музику. Твір мистецтва можна порівняти із Біблією і тими кодами, які в ній закладені. До речі, один математик відкрив такий код за допомогою комп'ютерного аналізу біблійного тексту. Виявилось, що у Вічній Книзі містяться імена і діяння всіх людей, які будь-коли жили на Землі. Вони відкриваються, якщо Біблію читати через певний інтервал. Отже, маємо чергове свідчення того, що вся інформація була нам дана «звідти».

— Ви вважаєте, що людина у мистецькій діяльності здатна повторити подібний творчий акт?

— Не повторити, а вкласти якомога більше сенсу в те, що створює.

— Які умови надихають Вас до написання музики?

— Працюється добре на самоті, на природі, у тиші. Сумбур, шттовхання не сприяють зосередженню. Є люди протилежної вдачі. Скажімо, Кшиштоф Пендеревський не міг працювати інакше, як у людному, галасливому, задимленому кафе. Там він писав свої «Страсті». Я так не можу. Мені потрібні кабінет, світло із вікна, можна ще й квіточки...

ПРИНАГІДНО

Леонід Грабовський народився 28 січня 1935 року в Києві. Закінчив економічний факультет Київського університету імені Тараса Шевченка (1951–1956). У 1954 році вступив до Київської консерваторії в клас композитора Левка Ревуцького, потім перевівся до класу Бориса Лятошинського. Його дипломний твір «Чотири українські народні пісні» для хору та оркестру (1959) отримав першу премію на Всесоюзному конкурсі молодих композиторів і вважається першим зразком музики «нової фольклорної хвилі» в Україні.

Ще під час навчання Грабовський знайомиться із Віталієм Годзяцьким, Валентином Сильвестровим, Володимиром Загорцевим, членами авангардної групи київських композиторів. У творчості молодих митців відчувався вплив додекафонної школи Арнольда Шенберга, тенденції постсеріалізму, стилістики Едгара Вареза, Яніса Ксенакіса, польської повоєнної авангардної музики.

Пізніше Грабовський звернувся до експериментів із алеаторичними ритмами, елементами новітньої нотації та комбінаціями незвичних тембрів.

Звичайно, такі зацікавлення не схвалювалися офіційними музичними колами тодішнього СРСР.

У «Гомеоморфіях» I–III Леонід Грабовський приступив до розробки власного методу алгоритмічної композиції — складання випадкових чисел, який був повністю втілений у «Concerto Misterioso» (1977).

1981 року композитор переїхав до Москви. У 1990-му на запрошення Українського музичного товариства вирушив до США й упродовж 1990–1994 років був «композитором у резиденції» Українського інституту в Америці (Нью-Йорк).

У США митець вивчав комп'ютерні технології, там народилося й уперше виконано багато нових його творів. Із лекціями на теми сучасної української музики він виступав у Гантері, Інституті українських досліджень при Гарвардському університеті, Бард-коледжі, університетах міст Стіллуотер і Еда та інших.

1999 року композитора удостоєно премії імені Бориса Лятошинського.

Зараз Леонід Грабовський живе в Ірвінгтоні (штат Нью-Джерсі), працює церковним органістом.

головний редактор журналу
«Український театр»,
редактор рубрики «Театр»
Алла ПІДЛУЖНА

театр

■ НА ТЕРЕЗАХ СЕРЦЯ

Твори Володимира Винниченка є знаковими для Національного академічного театру імені Івана Франка. Саме постановкою п'єси «Гріх» 1920 року театр розпочав свою діяльність у місті Вінниці. У ювілейному сезоні, коли колектив відзначає 90-річчя, Винниченко знову зазвучав на сцені франківців.

Молода режисерка, випускниця Національного університету культури Катерина Чепура здійснила постановку маловідомої п'єси «Дорогу краси». Цей твір не має сценічної історії, хоча минуло 100 років від часу його написання. Вперше п'єсу надруковано 2006 року. Текст довелося скорочувати, однак, як зауважила режисер, це не торкнулося його ідейного змісту. Конфлікт гострий, соціальний: на що віддати гроші – на порятунок хворої людини, Михайла (Дмитро Рибалевський), чи на друк книжки талановитого поета Остапа (Дмитро Чернов). Про одного кажуть, «гниль», а талант іншого ототожнюють із поняттям «краси», що таки має рятувати світ. Отже, постає риторичне запитання – що є визначальним у розвитку суспільства?

Головна героїня Інна (Олена Фесуненко), навколо якої розгортаються драматичні колізії, переконана, що треба боротися за чистоту крові, за гармонію суспільства, за талант. Вона вдається до злочину, приховує гроші, щоб навчити грамоти слугу Тихона (Володимир Абазопуло). Інна – сильна і вольова особистість – подобається вчителю Крамаренку. У фіналі він готовий стати на її захист, однак психічно хворий Михайло, котрий також закоханий в Інну, так би мовити, рятує ситуацію, заподіявши собі смерть. Герої цієї п'єси, та й уся драматургічна канва, почасти наближені до творів чеховської стилістики. Хоча, як розповіла режисерка в листах до Євгена Чикаленка, автор виправдовував Інну, ліпив її характер суголосно жіночим персонажам Генріка Ібсена.

Катерині Чепурі 23 роки, однак це вже не перша її спроба повернути творчість Володимира Винниченка сучасному глядачеві. В театрі імені Івана Франка постановниця стажується як магістр театрального мистецтва, і ця вистава – її іспит. Приємно додати – успішний.

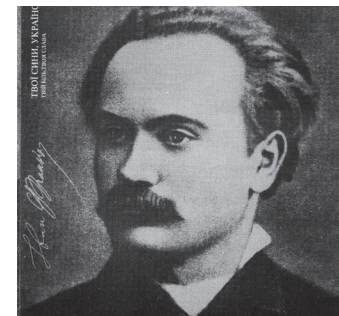
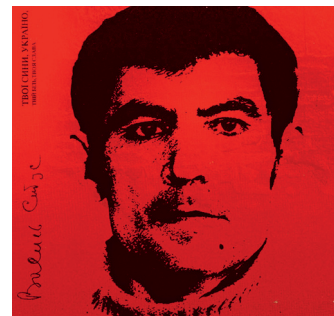
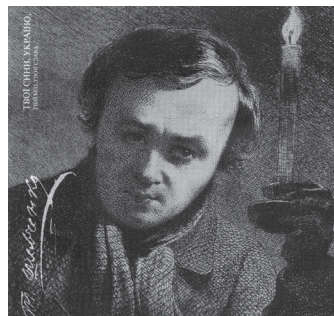
Леся ДЕМЧИК
Фото Валентина ЛАНДАРА

Поетичний триптих

Алла ПІДЛУЖНА

У Національному музеї Тараса Шевченка відбулася презентація аудіодиска «Твої сини, Україно», присвячена творчості Тараса Шевченка, Василя Стуса, Івана Франка. Автор мистецького проекту, що об'єднав три музично-поетичні збірки, виконавець і режисер – народний артист України Олександр Биструшкін

Робота над триптихом розпочалася з поезій Івана Франка. Композиція першого диска «Зів'яле листя» побудована як справжній драматургічний твір, із зрозумілим сюжетним ходом, із емоційним розвитком, кульмінацією, логічним фінальним завершенням. Талановитий актор, визнаний майстер художнього слова Олександр Биструшкін тонко відчуває Франкову творчість. Широкий спектр виразних інтонацій, глибо-

ким розумінням змісту поезії, переконливою інтерпретацією, тактовним доданням сучасності у звучання віршів актор виходить на довершеність трактування пережитого поетом.

Художньо оформив диск народний художник України Андрій Чебикін, музику, яка ніби «виспівала» душу Франка, створив народний артист України Михайло Чембержі.

То був незнаний Франко, безжальний у своїй відвертості, невтішно зажурений. Із поетичних рядків проривалась така внутрішня драма, такий болісний злам, такий розпач нерозділеного кохання! Поет звертався до своєї душі, слова його були настільки щирими, наскільки можна бути

правдивим, як мовиться, «на відстані серця».

Другий диск присвячено творчості Великого Кобзаря. Заглибившись у поезію Шевченка, Олександр Биструшкін несподівано для себе відкрив моменти страждання, біль поета. Сама собою народилась назва – «Монолог самоти». В його оформленні взяв участь художник Валерій Франчук. Олександр Биструшкін, окрім високої культури виконання, що звучить в Шевченкових поезіях, підкоряє слухачів щирістю подачі, правдивістю інтонацій, натхненними емоціями.

До створення третього диска актора підштовхнула книжка Василя Стуса «Листи до сина». Творчість цього письменника була логіч-

ним продовженням теми: «Твої сини, Україно, твій біль, твоя слава...». Портрет Стуса намалював Сергій Якутович, пісню «Глибокий колодязь» заспівала Марічка Миколайчук. На думку Биструшкіна, «Стус – це не пропаганда і не агітка. Це біль, сила, розум, любов...». Передмову зробив Дмитро Стус, який активно допомагав акторові у роботі. Й досі Биструшкін згадує надзвичайно потужну енергетику творів Стуса, він поставив собі за мету – розповісти широкому загалові про поета, нагадати всім про його трагічну долю. Що це вдалося, засвідчили рідні поета. А тепер переконаються і всі, хто слухає диск «Твої сини, Україно».

«Чайка» сценічного життя

Нещодавно заслужена артистка України Валентина Галл-Савальська, яка все життя пропрацювала на сцені Херсонського українського музично-драматичного театру імені М. Куліша, відсвяткувала ювілей. Її творча доля – блискучий приклад професійного сходження на вершини театального мистецтва, зразок непересічної акторської майстерності

Для багатьох шанувальників театральна зірка Валентини Галл-Савальської стала насправді магнетичною й романтичною. Про актрису писали, що вона «має те, без чого немислима творчість – працездатність, наполегливість, сміливість, постійний пошук нового».

Саме ці якості допомогли створити незабутні чудові образи. Галл-Савальська була однаково виразною, переконливою і в ролі сільської дівчини Тетяни («У неділю рано зілля копала»), і співачки Рейзе («Мандрівні зорі»), в образі Мавки («Лісова пісня»), Харитини («Наймичка»). Її Ханума, Софія у «Весіллі в Малинівці», фрау Петерс у виставі «Перед заходом сонця» непере-

вершені. Загалом у творчому доробку Валентини Галл-Савальської понад 150 ролей – це портретна галерея жінок, в долі яких панують Віра, Надія і Любов. Її героїні залишили незабутні враження, переконували темпераментом, пристрастю. В численних статтях критики називали Галл-Савальську поетично і ніжно: легендою «Карпатських гір», «Чайкою» сценічного життя і простору, «Лісовою піснею» натхнення та успіху.

«...Час невпинно плине, але твір митця живе», той чудесний творчий світ акторської вдачі, мов відлуння чарівного співу, літнього проміння, залишається довіку...

Олександра НЕВСЬКА

На знімку: заслужена артистка України Валентина Галл-Савальська з директором театру Олександром Книгою

лауреат мистецької премії «Київ» імені Анатолія Москаленка, редактор рубрик «Музеї», «Діаспора» Людмила ЧЕЧЕЛЬ

музеї

■ МУЗЕЇ І ЦЕРКВА ВИКОНУЮТЬ СПІЛЬНУ ДУХОВНУ МІСІЮ

На цьому наголосив предстоятель Української православної церкви, Митрополит Київський і всієї України Володимир у своєму виступі перед учасниками урочистого зібрання із нагоди Міжнародного дня музеїв.

За словами Блаженнішого Володимира, перед працівниками музеїв стоїть відповідальне завдання не лише збереження історичних скарбів українського народу, але й «виховання національної гідності, просвітлення народу».

Він зазначив, що в Україні є немало прикладів, коли церковні і музейні установи діють на спільній території, у душі дружніх взаємовідносин і взаємодопомоги.

«Хай Бог допомагає місіонерам, які працюють у музеях на користь нашого народу і нашої України», — сказав він.

У свою чергу, міністр культури та туризму Михайло Кулиняк, вітаючи працівників музеїв України, зазначив, що «музей є шлях до історії, а церква — це сама історія».

Міністр культури та туризму вручив нагороди кращим працівникам музейної галузі, а також оглянув експозицію виставки «Український заповідник-2010» на території Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника.

Привітати працівників музеїв прийшов дитячий фольклорний ансамбль «Ладоньки» Центру позашкільної роботи Святошинського району Києва.

Людмила ЧЕЧЕЛЬ
Фото Євгенії ПЕРУЦЬКОЇ

■ ОРІГАМІ НА КОРИСТЬ

У Чернівецькому краєзнавчому музеї розгорнута виставка робіт вихованців гуртка «Мистецтво орігамі».

Мистецтву складання паперу — орігамі в Японії понад тисячу років. А ось до Європи прийшло лише у XIX столітті.

Сніжинки, журавлики, зайчики, їжачки і не тільки — 50 витворів із різнокольорового паперу, виготовлені руками учнів початкової школи, які відвідують обласну дитячу бібліотеку і є членами гуртка «Мистецтво орігамі», — експонати краєзнавчого музею.

— В японському мистецтві нічого складного немає, зате є чимало корисного, — запевняє керівник гуртка Віра Маринчук. — Насамперед, у діток розвиваються увага, мислення, зосередженість і, що дуже важливо, — терпіння.

Відроджені шедеври

Людмила ЧЕЧЕЛЬ

У Національному музеї українського народного декоративного мистецтва виставка «Відроджені шедеври» репрезентує яскраву сторінку української культури. Йдеться про ескізи вишивок українських художників-авангардистів початку XX століття

Експозиція є підсумком багаторічного проекту, якому передувала велика наукова і пошукова робота в архівах, фондах музеїв, приватних колекціях.

Головна ідея задуму — відтворення робіт українських майстрів, які на початку XX століття у майстернях Вербівки й Скопців, що на Полтавщині, вишивали за ескізами авангардистів.

«Супрематична композиція» Казимира Малевича — сенсація виставки.

— Ескіз надіслали до музею лише недавно, тож майстер Валентина Костюкова працювала і вдень, і вночі, щоб закінчити роботу, — розповідає мистецтвознавець Тетяна Кара-Васильєва.

Серед авангардистів у тій артілі була й українка Олександра Екстер, яка на початку XX століття організувала виставку сучасного мистецтва в Києві, Парижі та Москві.

— Ескізи авангардистів зараз знаходяться у приватних колекціях в Америці, Німеччині. У цьому якраз і полягала складність їх знайти, відродити,

за що ми дякуємо всім ученим, — розповідає Кара-Васильєва.

На стінах — неперевершені ескізи панно. Ліворуч — «Птах» Василя Довгошиї, праворуч — ескіз панно Ганни Собачко «Квітка-редька». А поруч — вишиті картини, відтворені Валентиною Костюковою та студентами Київського державного інституту декоративно-прикладного мистецтва імені Михайла Бойчука.

На виставці також експонуються твори вишивки та декоративного розпису Євгенії Прибильської, Гликерії Цибульової, Надії Удальцової.

Також порадувало відвідувачів ілюстроване видання «Відроджені шедеври», надруковане за сприяння благодійної організації Президентський фонд Леоніда Кучми «Україна».

Автором ідеї та куратором проекту «Відроджені шедеври» є доктор мистецтвознавства Тетяна Кара-Васильєва. Науковим консультантом виступив доктор мистецтвознавства, головний науковий співробітник Інституту історії та теорії образотворчого мистецтва Російської академії мистецтв Георгій Коваленко із Москви.

«Супрематична композиція» Малевича

У першій половині XX століття найсприятливішою до нових тенденцій тогочасної моди була вишивка. 1890 року в селі Вербівка Полтавської губернії родичка Петра Чайковського Наталя Давидова у своїй майстерні залучила професійних художників до вишивання

Вишиті роботи із майстерні Давидової не збереглися. Впродовж чотирьох років Тетяна Кара-Васильєва

розшукувала в приватних колекціях ескізи художників, які працювали у Вербівці. Вдалося знайти серію «Кольорові ритми» Олександри Екстер, кілька робіт Любові Попової, доріжку Василя Кричевського. Тоді Тетяна Кара-Васильєва передала копії ескізів вишивальницям.

Майстриня Валентина Костюкова разом зі своїми студентками із інституту Бойчука відродили гладдю шедеври авангардистів. Використовувала звичайні нитки муліне, не шовкові. Вони

найбільше допомагають показати об'єм робіт Екстер.

— У її серії із восьми ескізів мені найбільше подобаються два. За формою вони однакові, та Екстер підбрала для них різну кольорову гаму. Вийшло, ніби це чоловік і жінка, — каже пані Костюкова.

Над однією роботою вишивальниця працює кілька місяців: треба правильно підібрати кольори, щоб якомога точніше відновити ескіз авангардистів. Але якщо припече, то можна й за тиждень подужати. Саме

так трапилося із «Супрематичною композицією» Казимира Малевича. За тиждень до відкриття виставки в одного московського колекціонера знайшли цей ескіз.

Саму роботу звичайно до Києва не передали, але доставили копію. Костюкова, у буквальному розумінні, день і ніч вишивала гладдю ескіз Малевича і на відкриття експозиції принесла готову, ніби щойно з-під пензля художника «Супрематичну композицію».

редактор рубрик
«Народна творчість»,
«Туризм», «Етнографія»
Світлана СОКОЛОВА

народна творчість

■ ВОСКРЕСНИ, ПИСАНКО!

У Львові в дитячій школі народних мистецтв проходив I Міжнародний фестиваль лемківського народного мистецтва «Воскресни, писанко!»

У програмі – майстер-класи писанкарів, круглий стіл «Лемківська писанка, її символіка, роль і місце в сучасному мистецтві» та відкриття виставки такої писанки в Музеї етнографії та художніх промислів.

■ ОЦІНІТЬ КРАСУ ІЗ СОЛОМИ

У Музеї гетьманства у Києві демонструється виставка «Життя прекрасне! Знову весна!» майстрині соломоплетіння Ірини Білай.

Представлено більше сотні нових робіт із соломю – коники, баранці, олені, пташки, ляльки і, звичайно, квіти.

■ РУТА З ФОЛЬКЛОРОМ

Закінчились відбіркові конкурси XII фестивалю «Червона Рута». До речі, цього року їх буде більше, ніж зазвичай – не 25, а 27, адже кількість охочих взяти участь щороку зростає.

Конкурси відбудуться як серед окремих виконавців, так і серед груп за жанрами. Вік учасників – від 10 до 35 років. На «Руті» представлений дуже широкий спектр жанрів і стилів музики, зокрема до вже традиційних додається ще один – український автентичний фольклор.

■ ДИВОСВІТ МАРІЇ ПРИМАЧЕНКО (ПРИЙМАЧЕНКО)

У Художньому музеї Луцька триває виставка «Дивосвіт творчості Марії Приймаченко (1909–1997)», яка вже побувала у багатьох містах України.

Тутешні музейники презентують власний варіант експозиції, побудувавши її у хронологічному порядку. Так організатори прагнуть показати етапи творчого зростання художниці.

Валяти, та не тільки дурня

Орест КОГУТ

Звичне явище в роботі газетяра – журналіст ніби змінює професію. На день, два... Одне слово, він вдосконалює свою майстерність в іншій сфері, поки не вийде стаття

З часом про своє нове захоплення журналіст забуває. Допоки знову не перейметься написанням про...

Наш позаштатний кореспондент Ольга Соломка отримала завдання написати про один із найдавніших методів створення одягу – валяння із вовни. Відтоді минув місяць, і лише зараз вона здала матеріал. Не мала часу журналістка для його написання: всі ці дні, та ще й без вихідних, усе валяла, валяла, валяла... Зараз вона професіонал, ці вироби майже повністю замінили її гардероб, ними вона одягла й прикрасила рідних, подруг...

«Чиста вовна має властивість звальоватися, тобто збиватися в купу, якщо на неї впливати гарячою водою, милом і силою – посвячує журналістка в таїни свого захоплення. – Зараз метод збивання став одним із наймодніших видів рукоділля: з вовни створюють не тільки теплі усім відомі валянки, але й дуже креативні сумки, капелюхи, взуття, прикраси».

Для того, щоб оволодіти давніми техніками поводження із войлоком, достатньо «зайти» в інтернет за роз'ясненнями та інструкціями або відвідати майстер-клас котрогось дизайнера. Отож «Культура...» в особі Ольги Соломки вирушила на

вечірні курси «Кругозір», де робити прикраси навчала дизайнер Юлія Бабенко.

– І ось у кожного в руках м'який пучок шерсті, особлива фетрова голка із щербинами, мочалки й подушка, на якій, власне, і відбувається процес, – ділиться досвідом Оля. – Це ми будемо робити сережки. Жмут вовни спочатку формується руками до потрібної кондиції – у вигляді кульки, квадрата, млинця. А потім, щоб вийшла потрібна форма, в цей клубок потрібно повсякчас штрикати особливою голкою, яка своїми щербинами зв'яже волокна вовни.

Ось так поступово у невмілих руках отриманий «млинець» за допомогою голки перетворюється у квіточку. Гол-

кою формуються пелюстки, по центру втикається жмут контрастної вовни – це буде її середина.

Від уже досвідченої «валяльниці» я довідався, що саме мокрим способом робляться великі речі – сумки, шапки, взуття, навіть пальта. І що лише мокрим валянням можна створювати полотно будь-якого кольору та щільності, а потім вже викроювати із нього окремі деталі і зшивати.

– Ну то як, скоро побачимо тебе в новому пальті? – запитую Олю.

– О! Це вже вищий «пілотаж» і багато-багато ручної праці. Тоді із журналістикою доведеться розпрощатися надовго.

Фото Ольги СОЛОМКИ

В основі творчості – традиції

Національний музей українського народного декоративного мистецтва запропонував відвідувачам персональну виставку заслуженого художника України Олександра Ковальчука «образ життя». На ній – понад 100 творів у техніці гобелена та розпису на склі

Експозицію склали ікони Богородичні, із образом Георгія Змієборця, серія «Козак Мамай» та «Народна картинка», гобелени.

Багатьом відвідувачам сподобалися два великих гобелени із «деревами життя» на білому й чорному тлі. Задум коментує сам майстер: «У народному мистецтві зберігається краса, відшліфована часом. Дерево життя – давній символ. Як і саме життя, воно квітне та в'яне».

Олександр Ковальчук використовує і м'які кольори, і жорсткі форми, характерні ще для асирійських часів. Нині він захопився традиційним мистецтвом малюнка на склі, де насолоджується експресією барв, а прості речі, як-от зображення руки або долоньки, відтворює у складних ракурсах. Звертаючись до стародавніх легенд та вірувань, мистець створює красномовні композиції з великою кількістю персонажів.

Світлана СОКОЛОВА
Фото Миколи ЗАВГОРОДНЬОГО

редактор рубрик
«Народна творчість»,
«Туризм», «Етнографія»,
Світлана СОКОЛОВА

ТУРИЗМ

■ БАЙКЕРИ РОЗВАЖАЮТЬСЯ Й РОЗВАЖАЮТЬ

В Одесі, яка вже стала своєрідною «Меккою байкерів», пройшов ХП Міжнародний мотофестиваль «Гоблін-шоу». Ініціював зліт мототуристів ще у 1999 році одесит Андрій Федорко, відомий за псевдонімом «Гоблін», звідки й назва. За яскравістю програми тепер свято не поступається самій «Гуморині»: одеський байк-зліт визнаний кращим на теренах СНД, включений до календаря Європи.

Цьогоріч на «Гоблін-шоу» з'їхалися близько тисячі мотолюбителів із Росії, України, Білорусі, Франції, Великобританії та інших країн. У сумі всі подолали шлях до Одеси більш ніж в мільйон кілометрів, а одному з учасників довелося упродовж трьох тижнів проїхати 13 тисяч кілометрів із Камчаткі до Чорного моря.

Відкриттям зльоту став Данилко Цап із міста Теплодара – найменший байкер в Україні. П'ятирічний екстремал уже два роки не лише гарцює на міні-мотоциклі, але й виконує трюки.

Не менше 700 «залізних коней» промчалися вулицями Південної Пальміри, зупинившись на Дерибасівській та на Куликовому полі, де глядачі отримали змогу роздивитися і мотоцикли, і екзотичне вбрання байкерів. А ще була виставка й парад ретро-авто, показові виступи віртуозів та катання байкерами малечі. На стадіоні відбувся джаз-фестиваль за участю популярних гуртів. Були боксерські поєдинки, інші змагання та конкурси, шоу-програми та дискотеки. Переможці змагань у різних номінаціях отримали призи та сувеніри «Гоблін-шоу».

Сергій КУЧЕРИНА, Одеса
На знімку: мото-парад на Дерибасівській

■ ДЕ РОЗМІСТИТИ?

У селі Підгірцях Київської області відбулась нарада-семінар для керівників засобів розміщення у столичній області. Йшлося про нормативно-правове поле діяльності засобів розміщення в Україні, а також стан та перспективи розвитку такої інфраструктури у Київській області в рамках підготовки до Євро-2012, повідомляє офіційний сайт Київської обласної туристичної агенції.

Організаторами виступили також Київська обласна державна адміністрація, управління культури і туризму та обласне управління із питань фізичної культури та спорту облдержадміністрації.

На захисті природи – об'єктив туриста

Світлана СОКОЛОВА

У Галереї мистецтв імені Олени Замостян Національного університету «Києво-Могилянська академія» презентували фотовиставку «В Карпати»

Автори світлин Остап Незруч та Мирослав Обладанюк спрямовують фотооб'єкти на нестандартні об'єкти і фіксують недбале ставлення до природи.

Професор Національного університету «Києво-Могилянська академія» Остап Незруч щороку проводить відпустку на Рахівщині. Відпочиває із наплечником і фотоапаратом, мандруючи сусідніми горами. І хоча в його доробку світлин із різних куточків Закарпаття, вважає, що майже нічого ще не бачив.

Для експозиції автор обрав творіння милої йому природи, хоча фотосюжетів у його колекції набагато більше. Адже за чотири роки професор зро-

бав близько півтори тисячі знімків. А от Мирослав Обладанюк народився, виріс та живе в Карпатах. Він зібрав колекцію анімалістичних світлин.

Автори знімають також прояви порушення норм ставлення до природи. Еколог Остап Незруч схвилювано розповідає про це:

– Бізнесмени на місцях, куди возять організованих туристів, вирубують ліс. Моторошно від споглядання голих долин. Заборонено вирубувати ліс аж до річки повністю – має обов'язково залишатися зелена зона.

Мандрівника турбує і поводження неорганізованих туристів. Так, біля озера Несамовитого, що неподалік Ворохти, де зупинялися заборонено, вони ставлять намети, палять вогнища. А бригади, котрі мають стежити за дотриманням порядку, контролюють хіба що раз на місяць.

Професор звертає увагу на досвід розвинених країн: там туристи рухаються лише за розробленими маршрутами із визначеними місцями для біваків. Із великими групами подорожує інструктор.

На афіші бачимо Остапа Незруча на кордоні із Румунією. А ось – корінь буковий, водоспад, мохова галявина та крижані сталагміти. На світлині «Зміна поколінь» сучасний великий кам'яний будинок підпирає стару похилу хатинку бабці, яка заборонила синові зносити її.

А Суськівський кар'єр – на контрастах. Можна порівняти вигляд незайманого фрагмента гори й тієї, що зруйнована задля потреб фабрики із подрібнення каміння. На іншій світлині – ніби завали піску. Насправді, це тирса – відходи деревини. Більше мільйона кубометрів її викинуто із заводу, який робить дошки...

Студент «Києво-Могилянської академії» Дмитро особливо зацікавився пейзажами великих долин. Поїхати в Карпати хлопцю цього року навряд чи вдасться. Та й чи треба всім повторювати шлях Остапа Незруча? – роздумує він. Адже уявлення про Карпати можна отримати і на фотовиставці.

На знімку: гора не піску, але тирси!
Фото Остапа НЕЗРУЧА

Незадіяний потенціал

Україна має великі можливості для подальшого розвитку туризму

Центральною віссю пропонованої подорожі, на мій погляд, повинна стати автомобільна дорога, що з'єднує міста Острого на Рівненщині із Хотиним у Чернівецькій області і проходить через усю Хмельничину із півночі на південь. На цьому маршруті багато історичних місць та пам'яток архітектури. Насамперед це місто Острог із резиденцією князя Костянтина Острозького, однієї із найвидатніших особистостей в історії України.

Наступний архітектурний об'єкт, рухатись на південь, – давньоруське місто Ізяслав. Далі – Старокостянтинів із замком-резиденцією князів Острозьких та чудовим доквіллям. Від повороту на трасу Хмельницький–Вінниця через двадцять кілометрів побачимо містечко Меджибіж із унікальною пам'яткою архітектури – фортецею XVI століття. Якби там упорядкувати центральний в'їзд, повністю реставрувати північний бастион та унікальний пристінний палац того ж часу – цей архітектурний об'єкт викликав би неабиякий туристичний інтерес.

Анатолій ОЛЕКСІЄНКО
Фото автора

На знімку:
Богоявленський собор на території резиденції князів Острозьких. Місто Острог. XVI ст.

заступник головного редактора Видавництва, редактор рубрик «Богема», «Далі буде» Алла ЧЕРДИНЦЕВА

далі буде

Сем Тейлор-Вуд: скандал – двигун продажу

Про англійську художницю Сем Тейлор-Вуд нещодавно заговорили не лише у галереях. Її художній повнометражний фільм «Стати Джоном Ленноном» – про юність легендарного бітла – сподобався й армії бітломанів на чолі із прискіпливою Йоко Оно, й простим кіноглядачам різних країн

Проте поки що Сем (до речі, в 2009 році вона особисто приїжджала на відкриття своєї виставки у київський PinchukArtCentre) цікава не як режисер. Цю жінку можна назвати символом західного «арту» останніх років: чи то художник – чи то «бізнес-проект».

Сем народилася 1967 року, її мати – викладачка йоги, а батько, що виріс у комуні, був байкером і рідко з'являвся вдома. Згодом Саманті довелося кілька років боротися із раком і пережити мастектомію.

Вчилася майбутня «зірка» у Голдсміт Коледжі (Лондон) на факультеті скульптури, який закінчила у 1990-му. У 1997 році на Венеціанській бієнале її визнали найбільш багатообіцяючим молодим художником.

У вузьких колах галеристів і колег визнання прийшло до Тейлор-Вуд у 2000-х. Багато галасу наробив її відеоролик «Натюрморт» (Still Life, 2001): блюдо із фруктами, які проходять всі стадії розкладання на очах глядача, нарешті перетворюючись на слиз. Велику увагу з боку преси привернув і 67-хвилинний відеопортрет Девіда Бекхема – David (2004). Футболіст спав після тренування в Мадриді, а Тейлор-Вуд знімала процес сну.

Девід, що є футбольною іконою нашого часу, зображений уразливим і простим, «як усі».

Уважається, що особливий інтерес представляють автопортрети Сем Тейлор-Вуд. Один із ранніх та найепапітніших (1993 року) – в майці із написом Fuck, Suck, Spank, Wank і зі спущеними штанами – свого часу викликав бурхливу дискусію. До речі, це була... пародія на Венеру Мілоську. «Автопортрет в одnobортному костюмі із зайцем» 2001 року відсилає до творчості Джозефа Бойса. В одно-

му з інтерв'ю Саманта визнала, що намагалася поекспериментувати із тушкою кролика на зразок свого ж «Натюрморту», але жива плоть, що розкладається, виявилася набагато страхотливішою за фрукти.

Рік тому Київ міг оцінити фотосерії «Підвішені автопортрети» і «Втеча артиста» 2004 року, а також «Стілець Брема Стокера». У першій художниця фотографувалася підвішеною до стелі за допомогою спеціального кріплення. Після комп'ютерної обробки зображень мотузки «зникли» – і глядачеві видається, ніби красива білявка літає по кімнаті. Серія «Стілець Брема Стокера» пов'язана із романом Брема Стокера і втілює ідею жіночої сексуальності, що була під забороною у вікторіанську епоху і пов'язувалася із демонічними силами.

Втім, однією із найзнаменитіших серій Тейлор-Вуд стала Cruying man, де на фото ридають відомі актори. (До сліз були доведені Беніссімо дель Торро, Уіллем Дефо, Тім Рот, Джуд Лоу, Деніел Крейг та ін.)

Сем Тейлор-Вуд 11 років прожила у шлюбі із Джеєм Джоупліном – власником лондонської галереї White Cube, який із самого початку її художньої кар'єри був її персональним куратором. Але у вересні 2008-го вони розлучилися. На зйомках «Стати Джоном Ленноном» 43-річна режисерка захопилася Аароном Джонсоном – виконавцем ролі Джона. Двадцятирічна різниця у віці не стала перешкодою почуттям, і навіть вагітність Сем та народження донечки стали відмінною додатковою рекламою байопіку. Втім, чим більше про художника говорять і пишуть – тим більше він цінується і тим дорожче коштує...

ПРОЕКТ ПІДТРИМУЄТЬСЯ готелем «Хаят Рідженсі Київ»

- **Наші постійні партнери:** Посольство Японії в Україні, Французький культурний центр, Британська Рада в Україні, Німецький культурний центр «Гете-Інститут в Україні», Польський інститут у Києві, Чеський центр, Готелі «Premier Palace», «Opera», Авіакомпанії AIRFRANCE, KLM, WINDROSE, «Туристичний інформаційний центр»

ВИ МОЖЕТЕ КУПИТИ НАШУ ГАЗЕТУ У КІОСКАХ АГЕНТСТВА СОЮЗДРУК СТОЛИЦІ УКРАЇНИ

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ. Всеукраїнський культурологічний тижневик. Виходить із 7 жовтня 1923 року

ЗАСНОВНИКИ: Міністерство культури і туризму України, Український комітет профспілки працівників культури, редакція газети

ВИДАВЕЦЬ: ДП «Газетно-журнальне видавництво Міністерства культури і туризму України». Директор Вікторія КАРАСЬОВА

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР Анатолій СЕРИКОВ

ВИДАВНИЧА РАДА: Володимир БУРБАН, Ольга ГОЛИНСЬКА, Антоніна ЖИХОРСЬКА (вчений секретар), Орест КОГУТ (заступник голови), Володимир ОНИЩЕНКО, Алла ПІДЛУЖНА, Наталя ПОТУШНЯК, Анатолій СЕРИКОВ (голова ради), Анатолій СИТНИК, Людмила ЧЕЧЕЛЬ

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: 03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1
ТЕЛЕФОН: 201-66-55 (багатоканальний), ФАКС: 201-66-54
E-mail: cultzhyttya@ukr.net

СВІДОЦТВО про державну реєстрацію КВ №1026 від 26.10.1994
ДРУК: 01034 вул. Гончара, 30-А. СПП «Інтертехнодрук»
За достовірність інформації відповідальність несуть автори і рекламодавці. Думки авторів публікацій можуть не збігатися із позицією тижневика. Редакція зберігає за собою право редагувати, скорочувати надіслані матеріали та змінювати їхні назви.
При використанні матеріалів посилення обов'язкове.
Наклад 1628

ЦІНА ДОГОВІРНА

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС 60969